

FORUM för
TRÄDGÅRDS
HISTORISK
FORSKNING

Bulletin

Nr 8 Forum för trädgårdshistorisk forskning 1999

Redaktören har ordet

och härmed glädjen att presentera Bulletin nr 8. Den har sedan en tid tillbaka efterfrågats av flera medlemmar, vilket vi tar som ett gott tecken på att den är till nytta och glädje.

P.g.a. olyckliga omständigheter kunde styrelsen inte presentera den ekonomiska redogörelsen för 1997/98 vid årsmötet i Stockholm i fjol. Det bestämdes i stället att balans- och resultaträkning för 1997/98 skulle bifogas detta nummer av Nyhetsbulletinen. Styrelsen vill tacka de två revisorerna för att ha godkänt detta arrangemang.

Kassören ber att få påminna att det nu är hög tid att betala in årsavgiften för 1999. Avgiften är den samma som förra året, 150 kr för medlemmar och 100 kr för dem som enbart prenumererar på Bulletinen (200 kr för institutioner). Inbetalningskort med namn, adress och aktuell summa att betala bifogas. Vi ber att få påminna våra medlemmar i Norden och utlandet att de till själva medlemsavgiften ska lägga kostnad för betalning från utlandet.

Nästa Bulletin beräknas komma ut i september 1999.
Stoppdatum för notiser och längre manus är den 1 september.

red.

Forumnytt

Höstens årsmöte och forskarseminarium kommer att äga rum i oktober och ha orangeriet som tema.

Närmare information kommer att skickas ut till förenings-
ens medlemmar under augusti månad.

Krapperrupsrapporten

Merparten av manus till rapporten från Krapperrups-seminariet våren 97 har nu inkommit. Skriften beräknas föreligga i början av hösten.

Forum för trädgårdshistorisk forskning

c/o Ahrland

Kunskapsavd, RAÄ

Box 5405

114 84 Stockholm

tel: 08-51 91 85 39

asa.ahrland@raa.se

Information och ansökan om medlemskap till Forum på ovanstående adress.

Årsprenumeration på Bulletinen:

för privatpersoner 100 kr

för institutioner 200 kr

pg 41 14 60-9

Redaktionens adress:

Lena Landgren

Byggmästaregatan 11 A

222 37 Lund

tel: 046-211 94 18

Stoppdatum för Bulletin nr 9: 1 sept. -99

Bidrag helst via e-mail: lena.landgren@klass.lu.se

Kalendarium

20 mars –30 maj

Aardse Paradijzen. De tuin in de Nederlandse kunst 1770-2000

Utställning på de Vleeshal, Grote markt 16, Haarlem.

Pågår 19 juni-29 augusti på Rijksmuseum Twenthe, Museum voor oude en moderne kunst, Lasondersingel 129-131, Enschede 4-12 juni 1999.

(se recension nedan)

24-28 maj

Vid Centre for Conservation i King's Manor i York hålls 24-28 maj 1999 en konferens på temat *The Country House in Contemporary Research and Conservation*. Flera av konferensens teman berör direkt eller indirekt trädgårdsforskningen. Hit hör "the country house in its setting – estates, designed landscapes and gardens", "in its contemporary meaning", "archive and library", "as exemplar of outstanding cultural values" och "in the relation to the work of particular architects and landscape designers". Ansvariga för konferensen är Peter Burman, ledare för Centre for Conservation, University of York och professor Leo Schmidt vid Lehrstuhl für Denkmalpflege vid universitetet i Cottbus i Tyskland. Kostnaden för konferensen är £200, £100 för studerande.

Information: Centre for Conservation, The King's Manor, York, YO1 2EP, UK

e-mail: pab12@york.ac.uk

4-6 juni

French gardens and their conservation.

International conference to be held at the Architectural Association School of Architecture, London, in conjunction with the Historic Gardens Foundation.

This International Symposium will demonstrate and discuss the theory and practice of the conservation of gardens and historical landscapes in France, including their political, social and aesthetic aspects. Authorities from both countries will participate, and the symposium will be followed by a river visit to Greenwich. The conference is aimed at experts but also at a wider interested public.

(Programmet inkluderar bl a föreläsningar angående Villandry, Courances, Brecy, Tuillierierna, Le Désert de Retz, Le Bois des Moutiers och Saint Cloud.) Symposium fee: £75/person or £30/day. Students £50/person or £20/day. The application should arrive by 1 June, places are limited.

For information: The Co-ordinator, Garden Conservation, Architectural Association, 36 Bedford Square, London WC1B 3ES. Tel. 0171-887 4011. Fax. 0171 414 0779. e-mail: conservation@arch.assoc.org.uk

7-9 oktober

The future of the historic city park

The 'Sonsbeek City park – 100 Years' Foundation of Arnhem, the Netherlands, in co-operation with Europa Nostra, is staging an international symposium to celebrate the 100th anniversary of the opening of the city's public Sonsbeek Park. During the symposium, distinguished

speakers from ten European member states will give presentations about revitalising and/or restoring European city parks. Current views about design and management will be discussed, and light will be shed on the development process of famous European parks. The symposium is for all professionals who are actively involved with the development of historic parks.

For further information and application:

Congresbureau Gelderland, Postbus 175, 6500 AD Nijmegen, The Netherlands

Tel. 31-24-3297860. Fax. 31-24-3297879

e-mail: cbg@vvvniijmegen.nl,

web-site: www.parksonsbeek.nl

Rapporter

Rapporten från Forums möte i Stockholm den 22 november i fjol presenteras här i form av abstracts av de två föreläsningarna, som hölls av Joachim Wolschke-Buhlman och Maunu Häyrynen.

Modern trends in German garden design: the concept of people's parks and their destruction by national socialism.

The Weimar Republic, the first period of democracy in Germany, was characterized by both great social and political tensions. It was a time of profound contrast where nationalism and racism stood opposed to internationalism and socialism. The romantic longing for a pre-industrial society clashed with the plea for technological progress. On one hand, there was a strong disillusionment because of the breakdown of the Imperial Reich and the crushing defeat suffered in the war. On the other, large groups within the German population were hoping for a democratic, social and even socialist future with more personal freedom, more political power and greater rights for the lower social groups. These attitudes clearly had an impact on landscape architecture. This is evidenced by the proponents of a modern and progressive approach to garden design and park politics, as well as by supporters of a garden design oriented toward reactionary ideas about society.

My paper will focus on two of these trends. First I will briefly discuss the impact of National Socialism on modern trends in garden design. The second part of my paper will address the concept of peoples' parks, which arose in the Imperial period and had its peak during the Weimar Republic. Both, modern trends in garden design and ideas about peoples' parks were destroyed during and by National Socialism.

Garden Design

Around the turn of the nineteenth century in garden design a discussion arose dealing with formal versus informal design. This was not so much a stylistic issue as a consideration of the various interests of those who wanted to use gardens, and a new social orientation became a major

objective of garden architecture. Under the heading "The Coming Garden," numerous articles were published and designs were presented that reflected these developments. In addition, garden design became a field for artistic experiments. Some garden architects, influenced by avant-garde trends in the arts, developed both new forms and new modes of artistic expression.

Public Parks

Regarding park politics and park design the 1920s were a period of outstanding importance in Germany. Beginning in the second half of the nineteenth century, the creation of public parks had become a major issue of the newly established parks departments in a number of German cities. In 1870, for example, the city of Berlin established a parks department, in 1876 it began work on the Treptow Park. Already in 1869 Berlin had begun work on the Humboldt Grove, another peoples' park. In 1888 work on the Victoria Park and in 1909 on the Schiller Park followed. In 1913, a year before the beginning of World War One, the Deutsche Volksparkbund (German Peoples' Parks Union) was founded. Garden architect Ludwig Lesser was one of its most important promoters.

The concept of a peoples' parks came to the fore after the end of World War One with the beginning of the Weimar Republic, the first German democracy. Besides bourgeois interests in parks and other urban open spaces, proletarian interests in parks became, to an increasing degree, articulated and numerous peoples' parks were established in such cities as Berlin, Breslau, Frankfurt, Hamburg and Leipzig. These parks served a variety of interests for sports, recreation, education, culture, gardening and other activities.

My paper will discuss these developments in garden and park design and will specifically address the issue of why and how they came to an abrupt end after the take-over of National Socialism.

¹ "The Peculiar Garden - The Advent and the Destruction of Modernism in Garden Design," *Masters of American Garden Design*, vol. 3, *The modern garden in Europe and the United States. Proceedings of the Garden Conservancy Symposium*, New York, 1994, 17-30.

Joachim Wolschke-Buhlman

Enclosing the Public Park: Professionalisation and boundary work in the park design of Helsinki from the 1910s to the 1930s

The presentation approaches the public parks and park design as a professional "no-mans land", where no particular profession can maintain a position of supremacy. As such park design will attract invasions from different professional fields, attempting to redefine its objectives each according to their own priorities. Thus changes in park design and public parks, as well as in their sociocultural status, may imply professional conjunctures and hegemonies within the larger field of urban society.

Among professional tactics and strategies evident in park design, one may name those of boundary work, hegemonic projects and professional closure. In the

context of Finnish park design one may only refer to professions only in a weak sense, as they are sparsely represented and uninstitutionalised. Their actions are however interesting as they point the way to later profession-building connecting with urban expert systems.

Prior to the introduction of public park design and municipal park policy, parks in Helsinki were loosely structured and did not significantly differ in their implementation from private gardens. No professional trained person were in charge of their design or maintenance, and any ambitious plans had to be commissioned from outside.

By the end of the 19th century, the growth, the related urban problems and the representational needs of the Finnish capital pushed the community towards initiating a public park policy. The style, functions and social content of the parks were dictated by the thin ruling elite and implemented by the head gardener, considered an artisan but given a practically unlimited control of park design after initial squabbles.

Later, the head gardener was placed under a specific gardens committee, consisting of influential citizens and thus adding to the weight and credibility of park design. While the engineer-led town planning could not meet the challenges of growth and new urban life, the park design took initiative, introducing to planning practice ideas such as garden suburb or green belt.

After the turn of the century, a new professional group of town planning architects emerged. Better equipped to deal with large-scale urban problems, more articulate with its visions and supported by the growing new middle class electorate, they soon overtook the key positions in town planning. As the next step, park design was gradually subordinated to town planning. During an intermediary phase, competing projects would be presented by each side, invariably leading to the precedence of those from the town planning authority.

As a result, park design in Helsinki largely lost its innovative character, becoming instead a routine operation linking with town planning. Professionally it became associated with gardening rather than garden architecture. While the park departments of Sweden headed for their "Golden Age" in the 1930s, the status of public park design remained low in Helsinki. This was ensured by the dominance of the architect profession of the discourse of urban space, virtually excluding park design and designers from it. This silence is still continued in the form of their absence from Finnish urban history, where parks may appear insofar they are designed by architects or landscape architects, whereas contributions by gardeners largely remain unacknowledged.

Maunu Häyrynen

Studier och forskning

Krokbornsparken, Hällefors (Västmanland)

År 1996 byggnadsminnesförklarades Krokbornsparken i Hällefors, Västmanland, av länsstyrelsen i Örebro, på året

200 år efter parkens anläggande. Varför då kan man fråga? Jo, Krokbornsparken är Sveriges äldsta "folkpark" anlagd 1796 av bergsrådet Detlof Heijkensköld vid Hellefors bruk, för sina anställdas rekreation och uppbyggelse. Som sådan är parken i sitt sammanhang unik och saknar motsvarighet i landet. Parken "för folket" i Hällefors är t.ex. i runda tal hundra år tidigare än "parkerna av folket" inom 1800-talets arbetarrörelse.

Krokbornsparken är verkligen ett barn av sin tid. Den ingår som en del i brukskomplexet i Hällefors med själva bruket, herrgården i dess mitt, en engelsk park och både nyttiga och nöjsamma trädgårdar därtill. Om detta skriver också Jonas Carl Linnerhielm både 1796 och 1807. Krokbornsparken är anlagd på en avlång halvö i Svartälven. Dess struktur är omisskännlig - ett kors av vägar, en central cirkelplats, och från denna går ytterligare 8 stjärnstrålar. Som komplettering löper en slingrande promenadstig längs älven, ytterligare slingrande småstigar och så tillkommer attraktionerna: "en grönskande theater med lefvande coulissér", en danssalong, en serveringskiosk, karusell och gungor... Steget är inte långt till Christian Cay Lorenz Hirschfeldt och hans *Theorie der Gartenkunst* (1779-85). I det sjunde kapitlet skriver han just om "Volksgärten".

Initiativet till en byggnadsminnesförklaring togs av den tidigare disponenten vid Höllefors bruk, Lennart Wahlström. Anläggningens (trädgårds)historia har sedan förtjänstfullt skildrats av fil. dr Åke Nisbeth i skriften *Krokborn*, Hällefors 1997 [48 sid.]. Sedan 1989 är parken också föremål för en diskussion och ett samarbete mellan Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelsen i Örebro, Hällefors kommun och Institutionen för landskapsplanering Alnarp, SLU, gällande upprättandet av en initierad vårdplan för anläggningen som krävs enligt KML och Florensdokumentet. I det arbetet har undertecknad varit verksam. För närvarande är också vegetationens historia, bevarande och utveckling föremål för ett 20 p examensarbete inom landskapsarkitekturprogrammet av Åsa Setterby. Under maj månad kommer arkeologiska undersökningar att genomföras i parken under ledning av Sofia Andersson, Karlstad. Första etappen gäller dessa fastläggandet av gångsystemets uppbyggnad och mått, samt fundament för minnesten och möjligtvis fastställande av karusell- och gungplatser.

Det är alla inblandades förhoppning att långsamhetens och försiktighetens princip", både för att vinna kunskap om anläggningen, såväl genom såväl dokumenten som anläggningen själv, och i arbetet med anläggningens bevarande och framtida vård (och eventuella partiella restaureringsinsatser), kan tjäna som föredöme för motsvarande andra arbeten i landet.

Kjell Lundquist

Conserving historic gardens

Landscape and Gardens Colloquium at Institute of Advanced Architectural Studies. The course is primarily aimed at those with a professional interest in the principles of garden conservation, but much of the material will also be of interest to informed amateurs. For information contact: Peter Goodchild, IoAAS, University of York, The

King's Manor, York YO1 2EP, UK. Tel. 44-1904 433 Fax: 44-1904-433 902

Utställningsrecension

Aardse Paradizien. De tuin in de Nederlandse kunst, 1770 tot 2000. (Jordiskt paradiset. Trädgården i nederländsk konst, 1770 till 2000.)

Utställningen innehåll och katalogredaktörer: Erik de Jong och Marleen Dominicus - van Soest

Utställningens form: Ward Schrijver Architectonische Vormgeving

Detta är fortsättningen på en utställning som hölls 1996 med samma titel men den gällde perioden 1400-1700-talen. Gränsen 1770 är satt efter när informella landskapsparker började anläggas i Holland.

Jag blev väldigt förtjust i den förra delen av utställningen *Aardse Paradizien*. Den gav en mångsidig bild av hur trädgården avbildats i konsten samtidigt som man fick en överblick över de holländska trädgårdarnas utveckling över tiden. Utställningsskärmarna var uppbyggda av grönmålade spaljeer som direkt gav en tydlig trädgårdskänsla.

Denna andra del av utställningen är inte lika tilltalande utan gör ett mer spretigt intryck. Innehållet och bilderna i den nya utställningen är lika intressanta som i den förra. Problemet är snarare att verkligheten, både när det gäller trädgårdarna och konsten, blir mer splittrad under 1800- och 1900-talen.

Under 1400-1700-talen var det de rikas trädgårdar som avbildades, trädgårdar vid slott, herrgårdar och rika borgares stadsträdgårdar. Alla trädgårdar var formella, symmetriska och rätlinjiga. Utställningen fick sin enhetlighet genom att det fanns en tydlig utvecklingslinje att visa. Under 1800- och 1900-talen utvecklas flera trädgårdsstilar parallellt, fler människor i olika socialgrupper anlägger trädgårdar och det uppstår fler kategorier trädgårdar både privata och offentliga. Samma sak händer även i konsten, det blir fler stilar, fler material och fler medier.

Utställningen är ordnad kring några teman, däribland Trädgården vid huset i staden, Trädgården under olika årstider, Livet i trädgården, Trädgårdsanläggning. Inom varje tema finns bilder av olika slag och från olika tider som visar olika typer av trädgårdar. Den mångfald utställningen vill visa gör dock att besökarna får svårt att få överblick över alla skeenden både i konsten och i trädgårdarna. Kanske är det en omöjlighet att visa allt som händer på området under 1800- och 1900-talen i en enda utställning.

Om formgivningen i den förra utställningen gav en trädgårdskänsla, så upplever man denna som formlös och oplanerad. Vid entrén till utställningen ser man bara skärmarnas baksidor vilket knappast är välkommande. Medan man gick runt verkade skärmarna utställda på måfå utan någon särskild mening med placeringen.

I programbladet beskrev dock formgivaren sina intentioner att de två utställningarnas rumsbildning inspirerats av trädgårdarnas former. För den första utställningen var det de formella trädgårdarnas raka linjer och fyrkantiga rum som markerades av de gröna spaljeerna. Den andra utställningen hade byggts upp för att likna de

informella landskapsparkernas oregelbundna former med en given promenadväg och öppna siktlinjer här och där.

Jag gick tillbaka in efter jag hade läst bruksanvisningen och jo då, parkens former finns där, men det såg ändå formlöst ut. Trädgårdsmästarna på 1800-talet rekommenderade att på små fyrkantiga tomter passade det bättre med en symmetrisk trädgård även om man kunde ha buktande gångar och rundade kvarter. Till utställningens två små rektangulära rum hade det varit en bättre idé att ta efter än parkens oändliga landskap.

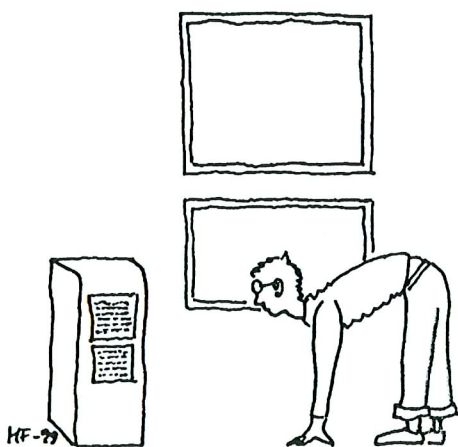
Andra problem var belysningen, spotlights i taket gav blänk i oljemålningar och räckte inte till för de bilder och texter som satt lågt ner. En del texter hamnade i knähöjd och när man lutade sig framåt för att läsa föll ens egen skugga över texten så det blev ännu mörkare.

Som tur är finns alla utställda bilder med sina texter i katalogen, så man kan studera dem i bekvämare ställning. Katalogens artiklar är: Drömmen om trädgården av Erik de Jong och Marleen Dominicus - van Soest; Evert van Uitert skriver om hur Vincent van Gogh avbildade trädgårdar och parker; Ad Zuiderent tar upp trädgården som tema i 1900-talets holländska litteratur och Rob Leopold undersöker vad som är kärnan i vår tids trädgårdar. Allt är på holländska men det finns en engelsk sammanfattning. Katalogen kostar ca 280 Skr.

Till utställningen hör också en ambitiös programverksamhet med kurser, föredrag, trädgårdsbesök och tryckta guider till utställningen på olika teman: paradiset, människan i trädgården, trädgård och arkitektur; det fanns också en guide för barn i åldern 9 - 14 år.

Trots kritiken mot formgivningen är utställningen väl värd att besöka, så passa på att göra en tur till Holland i sommar.

Maria Flinck

UTSTÄLLINGS JYKPIG

NY TRÄNINGSFÖRH FÖR INTELLUELLA

Forskarforum

Tjänster och uppdrag

Åsa Ahrlund har utsetts till ny kontaktperson för ICOMOS' *Committee on Historic Gardens and Sites* och är därmed sammankallande i arbetsgruppen för park och trädgård inom svenska ICOMOS.

Bokanmälningar

Marella Agnelli

The Agnelli Gardens at Villar Perosa.

Two Centuries of a Family Retreat

Hbk. 224 pages, 200 colour illus.

ISBN: 0-8109-1979-6

Abrams, N.Y., 1998

£ 48.00

The archeology of landscape: studies presented to Christopher Taylor.

Edited by Paul Everson and Tom Williamson.

(198s)

Manchester University Press 1998.

ISBN 071 0-4767-6

£40

Dana Arnold

The Georgian Country House.

Architecture, Landscape and Society

Hbk., 224 pages, 12 colour & 100 b&w illus.

ISBN: 0-7509-1590-0

Sutton Publishing, 1998

£ 25.00

Anna Maria Blennow

Ulla Molin - trädgårdsarkitekt: ett porträtt

(68s ill.)

T & M

Lund 1998

ISBN 91-630-5738-7

270 kr

Jane Brown

The English Garden Through the Twentieth Century

Hbk. 272 pages, 100 colour & 190 b&w illus.

ISBN: 1-8706773-29-8

Antique Collectors' Club, Woodbridge, 1998

£ 25.00

Adrian von Buttlar og Margita Marion

Historische Gärten in Schleswig-Holstein

747 pages

ISBN 3-8042-0790-1

Verlag Boyens & Co

Andree Cooke & Susani Marco
Weeds, Aliens and Other Stories.
A Proposal for an Exploration,
Trough a Series of Pieces of Furniture,
of the Garden and its Possible
Relation to Home and Mind
Pb. 100 pages, red & white illus.
No ISBN
The British Council, Prague, 1998
£ 9.00

Ray Desmond
Kew: the History of the Royal Botanic Gardens
466 pages
ISBN 1-86046-529-3
Harvill Press, London
£ 19.99

Linda Farrar
Ancient Roman Gardens
(237s ill.)
Stroud:Sutton 1998.
ISBN 0-7509-1725-3
£25

Carmen Anon Feliú, ed.
Felipe II: el Rey Intimo
Sociedad Estatal para la Commemoration
de los Centarios de Felipe II y Carlos V
192 pages
ISBN 84-95146-04-5
Antologi udgivet i forbindelse med en konference i september om Philip af Spaniens haver. Indeholder 23 papers, de fleste på spansk, men nogle er også på fransk eller engelsk.

Felipe II: el Rey Intimo
ISBN 84-7120-232-8
Exhibition catalogue which offer a visual framework for the academic concepts presented at the conference.

John Fleming; Hugh Honour; Nikolas Pevsner
The Penquin Dictionary of
Architecture and Landscape Architecture
Hbk. 672 pages
ISBN: 0-670-880-175
Penguin, London, 1998
£ 25.00

Fra Kvangård til Humlekule
Meddelelser fra havebrugshistorisk selskab nr 28 1998
72 sider
ISBN 87-88241-19-8, ISSN 0107-895X

Mary Brawley Hill
Furnishing the Old-Fashioned Garden.
Three Centuries of American Summer Houses,
Dovecotes, Pergolas, Prives, Fences & Birdhouses
Hbk. 160 pages, 51 colour & 76 b&w illus.
ISBN: 0-8109-335-7
Abrams N.Y. 1998

Francois Gager og Maurice Delafenêtre
Jardins en Normandie: Seine-Maritime
112 pages
Connaissance des Jardins
FF 89

Historic Gardens Review /
La Revue des Jardins Historique
Summer 1998
ISSN 1461-0191
The Historic Gardens Foundation

Historic Gardens Review/
La Revue des Jardins Historique
Winter 1998-9
ISSN 1461-0191
The Historic Gardens Foundation

Jill, Duchess of Hamilton, Penny Hart & John Simmons
The Gardens of William Morris
Hbk. 160 pages, illus. throughout (mostly in colour)
ISBN: 0-7112-1370-4
Frances Lincoln, London, 1998.
& 25.00

Shirley Johnson & Roberto Schezen
The Villas of the Riviera.
Magnificence and Majesty on the Côte d'Azur
Hbk. 228 pages, 180 colour & 20 b&w illus.
ISBN: 0-500-34167-2
Thames & Hudson, London 1998.
£ 36.00

Erik Kalsgård Poulsen
Jardin du Luxembourg igennem 200 år
i Humaniora 14. årgang, nr. 4, 1998
Issn 0903-2401
Statens Humanistiske Forskningsråd, København
50 kr. i løssalg.

Mark Laird
The Flowering of the Landscape Garden
English Pleasure Grounds, 1720-1800
Hbk. 416 pages, 66 color, 228 b/w illustrations
\$49.95

Bernard Lassus
The Landscape Approach
Hbk. 216 pages, 54 color, 103 b/w illustrations
\$39.95

Eva Londos
Trädgårdens konster med utblick från höglandet.
Carlssons förlag i samarbete med Jönköpings länsmuseum.
Stockholm 1998
ISBN 91 7203 8268

Thiery Mariage
The world of André le Nôtre.
Translated by Graham Larkin with a foreword by John

Dixon Hunt.
Penn studies in landscape architecture
University of Pennsylvania
Philadelphia 1998.
ISBN 0-822-3468-5

Karin Mehlis, Susanna Blåvarg
Stockholmsgårdar.
Byggförlaget 1998.
(124s ill.)
ISBN 91-7988-166-1

Walter Mrass
*Erfassung der historischen Gärten und parks
in der Bundesrepublik Deutschland*
ISBN 3-925374-07-8
Deutscher Heimatbund, Bonn

Hans Mårtensson
Länge leve lusthusen
Akanthus
Ljungbyholm 1999
(126s ill.)
ISBN 91973529-0-X
360 kr

George Plumptre, Jamie Garnock, James Ryland
Garden Ornament.
Five Hundred Years of History and Practice
Pb., 256 pages, 150 colour & 356 b&w illus.
ISBN: 0-500-28079-7
Thames & Hudson, London, 1998
£ 16.95

Ann Rockefeller Roberts
Kykit. The Rockefeller Family Home
Hbk. 192 pages text & notes, 200 colour & 40 b&w illus.
ISBN: 0-7892-0222-0
Abbeville Press, N.Y., 1998

Catharina Svala
Den svenska gården: från torp till herresäte
Stockholm 1998
(135s)
ISBN 91 27344911

Anna Tandré
Mårbackas trädgård igår, idag och i framtiden.
(120s)
English summary
Institutionen för landskapsplanering Ultuna. Uppsala 1998.
ISBN 91-89 172-01-9

Christopher Taylor
*Parks and gardens of Britain. A Landscape History from
the Air*
Edinburgh University Press 1998
(224s ill.)
ISBN 18 53 31 24 87 (hardback)
ISBN 18 53 31 207

Allen S. Weiss
Unnatural Horizons.
Paradox & Contradiction in Landscape Architecture
Pb. 176 pages, b/w illustrations
Princeton Architectural Press, N.Y.
Dkr. 199.00

Tom Williamson
Polite landscapes.
Gardens and Society in Eighteenth-Century England
Pb., 192 pages, 69 b&w illus.
ISBN: 0-7509-2023-8
Sutton Publishing, Stoud, 1998
£ 12.99

Recensioner

From Folly to Follies. Discovering the World of Gardens

Michel Saudan og Sylvia Saudan-Skira
pp. 237
Benedikt Taschen Verlag GmbH, Köln 1997
Udkom på fransk i 1987, på forlaget Atelier d'Edition "Le
Septième Fou".

Michael Saudan og Sylvia Saudan-Skira har begge studeret arkitektur ved universitet i Genève. Michel Saudan er nu professor ved ingeniørskolen i samme by og er kendt som en dygtig arkitekturfotograf. Ægteparret har sammen udgivet flere bøger, blandt andet "Espaces appréhendés" (Viewing Spaces) og "Orangeries: Palaces of Glass: Their History and Development".

I "From Folly to Follies" præsenteres et sandt overflødhedshorn af haver, fra den florentinske købmand Cosimo di Medicis ombygning af den feudale borg Trebbio til en villa i tiden fra 1427 til -36, frem til den franske baron de Castilles italiensk-svæmeriske landskabshave ved godset Uzès i de sidste år før Den franske Revolution i 1789. Det er således de klassiske stilperioder, fra før industrialiseringen og det borgerlige samfunds tid, forfatterne tager fat på i bogen.

Ikke overraskende lægges der i første kapitel ud i renæssancens Italien, med de kendteste haveanlæg i og omkring Firenze og Rom. Som omdrejningspunkt, både hvad angår havernes form, betydning og brug benyttes Francesco Colonnas store værk "Hypnerotomachia Poliphili" (Poliphilus drøm) fra 1499. Det må siges at være en glimrende idé, for datidens dannede læsere var begejstrede for bogen, og det skyldtes uden tvivl at den var forfattet så originalt og var så rigt facetteret at den kunne læses på adskillige abstraktionsniveauer. På mange måder kom Colonnas værk til at stå som selve kvintessensen af tidens bærende filosofi; neoplatonismen. Kort fortalt handler bogen om en drøm. I den kommer hovedpersonen Poliphilus ud på en lang vandring, en vandring i længsel og søgen efter antikken og dens visdom. Undervejs kommer han både gennem tæt skov og mørke grotter; men også de mest forunderlige haver, enestående kunsthaver og

fyldt med symbolik. Colonnas beskrivelser af disse haver er så fantastiske at de har stået som en næsten udtømmelig hovedinspirationskilde indenfor vestlig havekunst. Det gælder i særlig grad den italienske renæssance; men endnu i haverne ved Versailles er inspirationen meget markant. Både elementer fra beskrivelserne og selve Poliphilus vandring blev omsat i mange haveanlæg, fra Castello ved Firenze til Isola Bella i Largo Maggiore. Forfatterne viser hvordan haverne blev anlagt så den dannede besøgende, ved tolkning af de tilhørende ikonografiske programmer, kunne skaffe sig indsigt i en højere antikinspireret verden. Forfatterne viser også hvordan til eksempel hvordan vand, grotter og labyrinter indgik i den sammenhæng.

I andet og tredje kapitel flyttes fokus til Frankrig, til henholdsvis renæssancens og barokklassicismens epoker i det 16. og 17. århundrede. Efter en optakt med et tilbageblik helt til Robert II af Artois haver ved Hestins slutningen af det 13. århundrede, samt inspirationen fra renæssancens Italien, går forfatterne kronologisk frem; fra Amboise og Blois i begyndelsen af det 16. århundrede, over terrassehaven ved Saint-Germain-en Laye ca. 1600, til den fuldt udviklede franske havestil, med Vaux-le-Vicomte og Versailles, i sidste halvdel af det 17. århundrede. I slutningen af kapitel tre vendes blikket udad, til en omtale af de mange franskinspirerede haver i Tyskland, Østrig og Italien.

Det fjerde kapitel omhandler en periode i fransk havehistorie som ofte har været forsømt, nemlig tiden fra Le Nôtre frem til landskabs- og stemningshavernes gennembrud. Efter en meget ceremoniel og hofcentreret livsstil under Louis XIV fulgte en mere epikuræisk, nydelsesorienteret. Eksponent i den forbindelse var duc d'Orléans, regent under Louis XIV's mindreårighed. Nyorienteringen gav sig markante udslag indenfor havekunsten. Op gennem første halvdel af det 18. århundrede steg antallet af landsteder med elegante lysthaver dramatisk og de var markant mindre end deres forgængere, typisk på lidt over to ha. Også fyrstelige personer foretrak mindre lystslotte, eremitager omgivet af mindre anlæg som alternativ til de store pragthaver. Som forfatterne slår fast var de nye haver "designed for small-scale ceremony rather than large-scale spectacle". En af "trendsetterne" i denne udvikling var marquise de Pompadour som ejede ikke mindre end 14 mindre lystslotte, med Bellevue som den kendteste.

I kapitel fem rettes fokus mod den eksotiske bølge, primært i Frankrig, men til dels også i England. Fascination for Kina og Østen, der gav sig udslag i en mængde follies, store som små, fra Louis XIV's Trianon de Porcelaine ved Versailles til de imponerende pagoder i haverne ved Chanteloup og Kew. Jesuiternes centrale betydning som formidlere betones retteligt af forfatterne. Det samme gør den engelske arkitekt William Chambers, som efter besøg i Canton i 1744 og 48 udgav flere publikationer; blandt andre "Designs on Chinese Buildings" i 1757. Der er også en spændende afstikker til selve Kina hvor kejser K'ien Long i 1737 lod opføre en række follies, i form af omkring 15 pavilloner, med forbillede i vestlig arkitektur. En af dem, Paladset for Glæde og Harmoni, var således direkte inspireret af Trianon de Porcelaine ved Versailles. Arkitekten bag disse

bygninger var munken Guiseppe Castiglione. Der var også en labyrint, topiarier á la Hypnerotomachia og en mængde fontæner. Hvad der i særlig grad begejstrede det kejserlige hof var et mekanisk vandur der blev opstillet foran Paladset for Havets Ro.

Kapitel seks handler om den engelske havekunst i det 18. århundrede, og her tager forfatterne udgangspunkt i William Temples kritik af den formelle have i bogen "Upon the Gardens of Epicurius" fra 1685. Betydningen af "the Grand Tour" på kontinentet, især Italien, understreges, og som tidligt eksempel på den inspiration nævnes lord Burlington nye have ved Chiswick House. Denne have blev anlagt i en art blandingsstil mellem det formelle og det landskabelige. Vekslede mellem datidens indlæg i den æstetiske debat præsenteres de betydeligste bidrag til den engelske havekunst; Rousham, Stourhead, Stowe, Blenheim, Kew med flere.

I det syvende og sidste kapitel føres læseren tilbage i Frankrig, til stemningshavens udbredelse i sidste halvdel af det 18. århundrede. Naturligt nok understreges Jean-Jacques Rousseaus betydning, ikke mindst efter udgivelsen af "La Nouvelle Héloïse" i 1761. Forfatterne fremhæver på udmærket vis nogle væsentlige forskelle i forhold til samtidens engelske havestil. Det gjaldt blandt andet en særlig form for Italienssværmeri, en længsel efter et fortidigt, idyllisk, arkadisk Italien hvor tiden stod stille. Det gjorde den som bekendt ikke og snart vågnede de aristokratiske haveejere op til revolutionens gru. Det er en anden historie for lige inden det sker slutter forfatterne deres havevandring.

I "From Folly to Follies" fortæller Michael Saudan og Sylvia Saudan-Skira en rigtig god historie og der tages flere interessante temaer op undervejs. Desværre uddybes de ikke nærmere, og da teksten er ret kortfattet flyder fremstillingen visse steder i den grad sammen at det for læseren er svært at finde ud af hvilke haveanlæg der egentlig er tale om. Hertil kommer at den gode historie tydeligvis i en del tilfælde prioriteres højere end historisk nøjagtighed. Kilderne bruges ikke sjældent på en ganske frimodig måde og det svækker troværdigheden. Beskrivelsen af Versaillesanlægget kan tjene som eksempel. Ved præsentationen af havens seværdigheder tager forfatterne udgangspunkt i den rute Louis XIV angav i en bevaret "guide" fra 1689, og det er jo en udmærket idé. Da den imaginære besøgende er nået ned på trappen til orangeriet og skuer ud over de mange eksotiske vækster, vælger forfatterne imidlertid at illustrere dette syn ved hjælp af Madelaine de Scuderys udsagn i "La promenade de Versailles", fra 1669. Selv om en samling af vækster kan se nok så ens ud er der her tale om et andet og tidligere orangeri, og en hel anden opstilling. Der er også en del faktuelle fejl. Et eksempel findes i omtalen af haven ved Saint-Cloud vest for Paris. Det forbigår fuldstændig forfatterens opmærksomhed at ejeren Jean-Francois de Gondi afgik ved døden i 1654 og at Philippe d'Orléans, Louis XIV's bror, overtog stedet i 1658. De Gondi satte derfor ikke arbejdet med den store kaskade i gang i 1667, ligesom han bestemt ikke bad Jules Hardouin Mansart om at ombygge den i 1699.

Bogens format på ikke mindre end 24 X 35 cm. giver et udmærket grundlag for at præsentere det omfattende

illustrationsmaterialet. Det har vægt og fylder mere en 2/3 dele af det samlede sidetal. Illustrationerne omfatter både gengivelser af malerier, tegninger, tryk, kortmateriale og en vifte af bogillustrationer fra en lang række samlinger. Ifølge forlaget har en del aldrig været publiceret før. Det virker sandsynligt. De mange fotografier har Michel Saudan haft ansvaret for, og de er smukke, inspirerende og af høj kvalitet. Det gælder også de øvrige illustrationer, bortset fra nogle gnidrede og mørke gengivelser af kobberstik. Der er arbejdet med illustrationsmaterialet på en for læseren inspirerende måde. Ved at sætte fotos af maskeroner af konkylier og koraller fra det smukt restaurerede nymphæum ved Château de Wideville (1635-40) op over for gengivelser af tilsvarende i Fébliens "Description de la Grotte de Versailles" fra 1679 får læseren en udmærket fornemmelse for hvor tæt de ligger på hinanden i formen, og hvor meget de virkelige og de afbildede maskeroner ligner hinanden. Et andet eksempel er pagoderne i henholdsvis Kew Gardens i England og ved Chanteloup i Frankrig. Store fotos er sat op overfor gengivelser af dem, i Le Rouges "Jardins Anglo-Chinois à la mode" (1776-89). Man ser tydeligt hvor vellignende disse gengivelser er. Endnu et eksempel fortjener at nævnes. To smukke vuer fra haven ved Petit Trianon; det ene, Châtelets oliemaleri fra 1781, af illuminationen af Belvedere Pavillonen (i forbindelse med kejser Joseph II's besøg), det andet, Lavriences gouache fra 1784, af en tilsvarende illumination af Temple de l'Amour (i forb. m. Gustav III Adolfs besøg), er sat op overfor Michael Saudans fotografier af samme. På en forunderlig måde smelter fortid og nutid sammen på disse sider.

Bogen er inspirerende læsning og de mange illustrationer en fryd for øjet; men en større omhyggelighed med teksten ville sandt at sige have løftet det hele op på et noget højere niveau.

Erik Kalsgård Poulsen

Övrigt

Den 17 maj utkommer tidskriften Populär Arkeologi med sitt nästa nummer, som bl.a. innehåller ett antal artiklar på temat Trädgårdsarkeologi.

Kungliga biblioteket prenumererar från och med i år på de tyska tidskrifterna *Topos* och *Garten+Landschaft*.

